

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Ο Αμασης, βασιλιάς της Αιγύπτου, βλέποντας πως ο φίλος του Πολυκράτης, τύραννος της Σάμου, γνωρίζει μόνο επιτυχίες, τον συμβουλεύει να προξενήσει μόνος του κάποιο κακό στον εαυτό του, για να μην προκαλέσει το φθόνο του θεού.

Ο Πολυκράτης .....

Συνεχίστε την ιστορία, προσέχοντας να συμπεριλάβετε τα βασικά σημεία της σε δέκα, το πολύ, γραμμές.

Παράλληλο κείμενο

Η συμβουλή του Θρασύβουλου στον Περίανδρο

Ο Ηρόδοτος μας αφηγείται ότι ο Περίανδρος (τύραννος της Κορίνθου 625- 585 π.Χ.) έστειλε άνθρωπό του στον τύραννο της Μιλήτου Θρασύβουλο , για να μάθει πώς θα διατηρήσει σταθερό το καθεστώς του:

«Κι ο Θρασύβουλος, πήρε τον άνθρωπο που ήρθε από τον Περίανδρο έξω από την πόλη, κι αφού μπήκαν σε χωράφι με σπαρτά, από τη μια διέσχισε τα μεστωμένα στάχυα, ρωτώντας και ξαναρωτώντας και μπερδεύοντας τον απεσταλμένο, ποιος λόγος τον έφερε από την Κόρινθο, κι από την άλλη, έτσι κι έβλεπε κάποιο στάχυ να υψώνεται πάνω απ' τ' άλλα, το τσάκιζε, και τσακίζοντάς το το έριχνε καταγής, συνεχώς· μ' αυτό τον τρόπο τα πιο καμαρωτά και τα πιο ψηλά στάχυα τα ρήμαξε». (V 92)

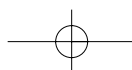
Ο απεσταλμένος του Περίανδρου δεν κατάλαβε το νόημα της συμπεριφοράς του Θρασύβουλου και νόμισε πως είχε πάθει κάτι το μυαλό του. Όταν όμως επέστρεψε στην Κόρινθο και διηγήθηκε στον Περίανδρο τα καθήκαστα, ο Περίανδρος κατάλαβε ότι ο Θρασύβουλος τον συμβούλευε πως έπρεπε να σκοτώνει τους καλύτερους πολίτες, αυτούς που ξεχωρίζουν από τους άλλους. Από τότε έδειξε τη σκληρότητά του απέναντι στους συμπολίτες του σ' όλη της τη μεγαλοπρέπεια.

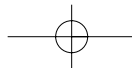
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να εντοπίσετε κοινά στοιχεία στη συμπεριφορά των τριών τυράννων (Πολυκράτη, Θρασύβουλου, Περίανδρου) και να συζητήσετε γιατί οι τύραννοι ακολουθούν αυτό το πρότυπο συμπεριφοράς.
2. Η ιστορία του Θρασύβουλου ανήκει στα **ανέκδοτα***. Ποια χαρακτηριστικά των ανέκδοτων εντοπίζετε σ' αυτήν;

Οι Κυψελίδες, τύραννοι της Κορίνθου στους οποίους ανήκε ο Περίανδρος, αφιέρωναν πολλά πλούσια δώρα στους ναούς. Στην εικόνα χρυσό ανάθημα των Κυψελιδών που βρίσκεται στο Μουσείο Καλών Τεχνών της Βοστώνης.

ΕΝΟΤΗΤΑ 8η

ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΑ ΙΙΙ 80- 83

Εισαγωγικά στην ενότητα: Μετά το θάνατο του Καμβύση ανέβηκε στον περσικό θρόνο ένας μάγος, ο Ψευτο-Σμέρδης¹⁴. Επτά επίλεκτοι Πέρσες (ανάμεσά τους ο Δαρειός) συνωμοτούν, τον ανατρέπουν και έπειτα συζητούν ποιο είναι το καλύτερο πολίτευμα για την Περσία.

Θεματικά κέντρα

• *Λόγος του Οτάνη*

• *Λόγος του Μεγάβυξου*

• *Λόγος του Δαρειού*

Π80. Κι όταν κατακάθισε η ταραχή¹⁵ και πέρασαν πέντε μέρες, αυτοί που σήκωσαν επανάσταση εναντίον των μάγων¹⁶ έκαναν συμβούλιο για την κατάσταση γενικά και ακούστηκαν πράγματα που μερικοί Έλληνες δεν τα πιστεύουν, ωστόσο ακούστηκαν τώντι¹⁷. Λοιπόν ο Οτάνης προέτρεπε να κάνουν την εξουσία κοινό κτήμα των Περσών¹⁸, μιλώντας έτσι: «Έχω τη γνώμη ποτέ πια να μην αναδειχτεί ένας ανάμεσά μας μονάρχης¹⁹, γιατί ούτε ευχάριστο είναι ούτε καλό. Είδατε βέβαια την αλαζονεία του Καμβύση, που τον οδήγησε στα άκρα, κι από την άλλη έχετε τις εμπειρίες σας από την αλαζονεία των μάγων. Και πώς θα μπορούσε η μοναρχία να είναι κάτι το αξιοσύστατο, την ώρα που ο μονάρχης μπορεί ανεξέλεγκτα²⁰ να κάνει ό,τι θέλει; Γιατί ακόμα και τον πιο ενάρετο άνθρωπο, αν υψωθεί σε τέτοιο αξίωμα, θα τον έκανε να ξεστρατίσει απ' τις μετρημένες σκέψεις. Γιατί η ευτυχία που αποχτά τον εξωθεί σε υπεροψία²¹, ενώ ο φθόνος απ' την ώρα που γεννιέται ο άνθρωπος είναι ριζωμένος μέσα του· κι από την ώρα που κυριεύεται απ' αυτά τα δυο, δεν υπάρχει κακία που να μη την έχει, αφού απ' τη μια μεριά είναι ο κορεσμός που τον ωθεί από υπεροψία να πράττει πολλά και απάνθρωπα, κι απ' την άλλη ο φθόνος. Βέβαια ένας τύραννος δεν έπρεπε να νιώθει φθόνο, αφού κανένα αγαθό δεν του λείπει· η συμπεριφορά του όμως στους συμπολίτες του δείχνει το εντελώς αντίθετο· δηλαδή τρέφει φθόνο για τους εξαιρετους πολίτες²², όσο υπάρχουν και είναι ζωντανόι, και βρρίσκει τη χαρά του με τους χειρότερους πολίτες· κι είναι ο πρώτος και καλύτερος στο να υιοθετεί τις συκοφαντίες. Κι είναι το πιο αλλοπρόσαλλο πράγμα του κόσμου· γιατί, αν τον θαυμάζουν με μέτρο, δυσανασχετεί πως δεν τον τιμούν πολύ, κι αν τον τιμούν πάρα πολύ, δυσανασχετεί σαν να έχει να κάνει με κόλακες. Κι έρχομαι να πω τα πιο σημαντικά: ανατρέπει πατροπαράδοτα έθιμα, βιάζει γυναίκες, σκοτώνει χωρίς δικαστική απόφαση. Αντίθετα, όταν την εξουσία την έχει η πλειονότητα των πολιτών, πρώτα πρώτα το πολίτευμα έχει το ωραιότερο όνομα, ισονομία²³,

Ο Οτάνης υπέρ της δημοκρατίας κατά της μοναρχίας

¹⁴ **Ψευτο-Σμέρδης:** ο Σμέρδης, αδελφός του βασιλιά Καμβύση, είχε δολοφονηθεί με διαταγή του ίδιου του βασιλιά. Η υπόθεση είχε κρατηθεί μυστική και έτσι δεν ήταν από την αρχή βέβαιο αν ήταν ο πραγματικός Σμέρδης ή κάποιος που εκμεταλλεύτηκε την κατάσταση.

¹⁵ **ταραχή:** την ανατροπή και το φόνο του Ψευτο-Σμέρδη ακολούθησε σφαγή των μάγων.

¹⁶ **μάγοι:** ήταν αριστοκρατική φυλή των Μήδων, η οποία κράτησε τα προνόμιά της και στο περσικό κράτος. Από τους μάγους προέρχονταν οι ιερείς.

¹⁷ **τώντι** (<τῶ ὄντι: πράγματι): ο Ηρόδοτος αισθάνεται την ανάγκη να απευθυνθεί στον αναγνώστη (και ακροατή) διαβεβαιώνοντάς τον ότι η συζήτηση έγινε πράγματι. Στη συζήτηση παρευρέθησαν και οι 7 συνωμότες, αλλά το λόγο πήραν μόνο 3.

¹⁸ **να κάνουν την εξουσία κοινό κτήμα:** με τη φράση αυτή υπονοείται η συζήτηση στην Εκκλησία του δήμου, κυρίαρχο όργανο της δημοκρατικής πόλης στην αρχαία Ελλάδα.

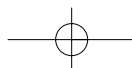
¹⁹ **μοναρχης:** ο Ηρόδοτος δεν στρέφεται πάντοτε και με απόλυτο τρόπο κατά της μοναρχίας (βασιλείας ή τυραννίδας) ή κατά της ολιγαρχίας. Αναγνωρίζει το θετικό έργο π.χ. του Κύρου, επαινεί το πολίτευμα της Σπάρτης, το οποίο αποδεικνύεται ευεργετικό για το λαό (το χαρακτηρίζει ως «εὐνομίη»). Παρόμοια καυτηριάζει αδυναμίες του δημοκρατικού πολιτεύματος, όταν το κρίνει αναγκαίο.

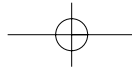
²⁰ **ανεξέλεγκτα:** η απουσία ελέγχου είναι χαρακτηριστικό της μοναρχίας, το βασικότερο γνώρισμα της τυραννίας. Αντίθετα στη δημοκρατία εγγύηση για την ορθή διαχείριση ήταν η λογοδοσία των αρχόντων (αἱ εὐθυναί) στο τέλος της θητείας τους.

²¹ **υπεροψία (ὑβρη), κορεσμός (κόρος):** οι έννοιες αυτές (στις οποίες έχουμε αναφερθεί) θα είχαν κανονικά θέση σε συζήτηση μεταξύ Ελλήνων. Ο Ηρόδοτος όμως αφενός αποδίδει συχνά σε άλλους λαούς ελληνικές αντιλήψεις, αφετέρου φαίνεται να πιστεύει ότι κατά βάθος υπάρχουν θεμελιώδεις αντιλήψεις κοινές σε όλους τους ανθρώπους.

²² **τρέφει φθόνο για τους εξαιρετους πολίτες:** το επιχείρημα αυτό απηχεί πολιτικές αντιλήψεις συνηθισμένες στην αρχαία Ελλάδα και περιγράφει προφανώς την πραγματικότητα. Θυμηθείτε (από την εισαγωγή) ότι ο Ηρόδοτος είχε προσωπική πείρα. Βλ. και «Παράλληλο κείμενο 1».

²³ **ισονομία (ἴσα νέμω):** η πρώτη σημασία της λέξης είναι δίκαιη (ἴση) διανομή (των λαφύρων, των δικαιωμάτων κτλ.). Σημαίνει ισότητα συμμετοχής στα κοινά. Ο Περικλής στο εγκώμιό του για την αθηναϊκή δημοκρατία θα αναφέρει ότι όλοι οι Αθηναίοι πολίτες είχαν τις ίδιες ευκαιρίες συμμετοχής στο κράτος, στα κοινά. Τέτοιες αντιλήψεις θυμίζουν τις διακηρύξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου και του πολίτη της νεότερης εποχής. Στο Σύνταγμά μας σήμερα αναφέρεται (άρθρο 4): «Όλοι οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον του νόμου».

και, δεύτερο, δεν κάνει τίποτα απ' όσα κάνει ο μονάρχης· γιατί τα αξιώματα ορίζονται με κλήρο, και για την εξουσία που ασκεί ο καθείς λογοδοτεί και η κάθε απόφαση εγκρίνεται απ' το λαό²⁴. Λοιπόν, η γνώμη που προτείνω είναι να εγκαταλείψουμε τη μοναρχία και να δώσουμε δύναμη στην πλειοψηφία· γιατί οι πολλοί είναι το παν²⁵». Αυτή τη γνώμη λοιπόν εξέθεσε ο Οτάνης.

Ἐγγίνεται μὲν γὰρ οἱ ὕβρις ὑπὸ τῶν παρεόντων ἀγαθῶν, φθόνος δὲ ἀρχῆθεν ἐμφύεται ἀνθρώπων. Δύο δ' ἔχων ταῦτα ἔχει πᾶσαν κακότητα·

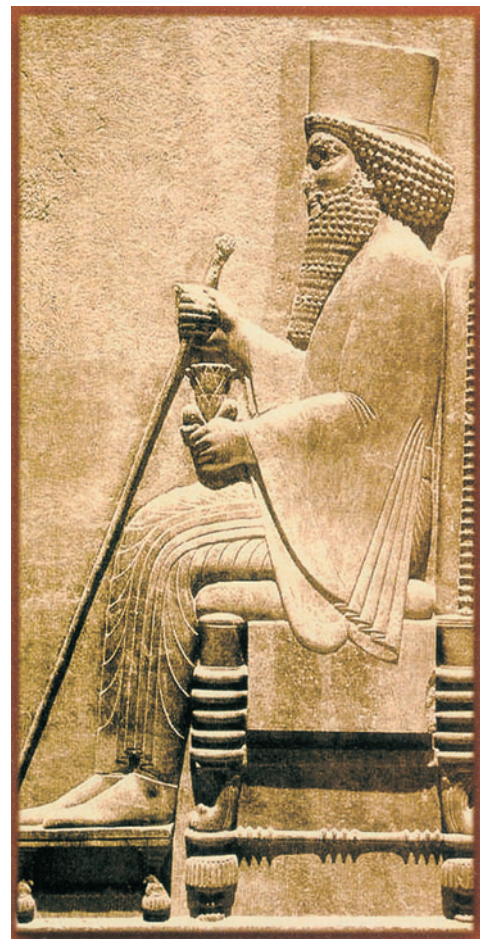
Πλῆθος δὲ ἄρχον πρώτα μὲν οὖνομα πάντων κάλλιστον ἔχει, ἰσονομίην [...] ἐν γὰρ τῷ πολλῷ ἔνι τὰ πάντα.

Ο Μεγάβυξος κατά της δημοκρατίας, υπέρ της ολιγαρχίας

III81. Απ' τη μεριά του πάλι ο Μεγάβυξος²⁶ προέτρπε να εγκαταστήσουν ολιγαρχικό πολίτευμα, λέγοντας τα εξής: «Τα όσα είπε ο Οτάνης, για να καταλύσει τη μοναρχία, ας θεωρηθούν και δικά μου λόγια· όμως, με τα όσα μας παρακίνησε να παραδώσουμε την εξουσία στο πλήθος, δεν πέτυχε το στόχο μας, την καλύτερη γνώμη· γιατί η εκχυδαϊσμένη μάζα²⁷ είναι το πιο ανόητο και το πιο αλαζονικό πράγμα του κόσμου. Και βέβαια, άνθρωποι που παν να γλιτώσουν από την αλαζονεία του μονάρχη, είναι εντελώς απαράδεχτο να πέσουν στην αλαζονεία του ασύδοτου όχλου. Γιατί ο πρώτος έχει επίγνωση του τι κάνει, ενώ το πλήθος ούτε καν έχει επίγνωση²⁸· γιατί πώς θα μπορούσε να έχει επίγνωση κάποιος που ούτε διδάχτηκε ούτε έμαθε κάτι καλό που ν' ανταποκρίνεται στις ανάγκες του, και πέφτοντας με τα μούτρα παρασέρνει, σαν ξεχειλισμένος χείμαρρος, τις δημόσιες υποθέσεις, απερίσκεπτα; Λοιπόν, ας κυβερνηθούν δημοκρατικά αυτοί που θέλουν το κακό των Περσών, εμείς όμως, αφού, ύστερ' από επιλογή ανάμεσα στους πρώτους και καλύτερους σχηματίσουμε συλλογική ηγεσία, σ' αυτή να παραχωρήσουμε την εξουσία· γιατί ανάμεσα σ' αυτούς θα είμαστε κι εμείς οι ίδιοι, κι είναι λογικό οι καλύτεροι άντρες να παίρνουν τις καλύτερες αποφάσεις». Αυτή τη γνώμη λοιπόν εξέθεσε ο Μεγάβυξος.

Ο Δαρείος κατά της ολιγαρχίας και της δημοκρατίας υπέρ της μοναρχίας

III82. Τρίτος ο Δαρείος δήλωσε τη γνώμη του λέγοντας: «Απ' αυτά που είπε ο Μεγάβυξος, τα όσα αφορούν στον πολύ λαό μου φαίνεται ότι τα είπε σωστά, όμως στα όσα αφορούν στην ολιγαρχία πέφτει έξω. Γιατί, αν βάλουμε μπροστά μας αυτά τα τρία (κι ας πάρουμε το καθένα τους στην καλύτερη εφαρμογή του) δηλαδή

Ο Δαρείος (λεπτομέρεια ανάγλυφου από την Περσέπολη). Μουσείο Τεχεράνης.

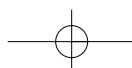
²⁴ **με κλήρο ... λογοδοτεί ... απ' το λαό:** τρία από τα βασικά χαρακτηριστικά της δημοκρατίας: η ανάδειξη των αρχόντων με κλήρο, η λογοδοσία στο τέλος της θητείας και η κυριαρχία του λαού, ο οποίος καλείται να αποφασίσει. Βέβαια υπήρχαν και αιρετοί άρχοντες.

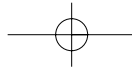
²⁵ **οι πολλοί είναι το παν:** την ίδια άποψη θα εκφράσει αργότερα ο φιλόσοφος Αριστοτέλης στα *Πολιτικά* του, υπερασπιζόμενος την αρχή της καθολικής ψηφοφορίας.

²⁶ **Μεγάβυξος:** άλλες εκδόσεις έχουν τον τύπο Μεγάβυξος.

²⁷ **η εκχυδαϊσμένη μάζα...:** ο Μεγάβυξος μιλάει με εμπάθεια για τους πολλούς, για το λαό της δημοκρατίας, κατηγορώντας τον για «αλαζονεία». Θυμηθείτε όσα υποστήριξε πριν ο Οτάνης.

²⁸ **επίγνωση:** δεν θα μπορούσε όμως ο λαός να διδαχτεί και να αποκτήσει επίγνωση;

τη δημοκρατία και την ολιγαρχία και τη μοναρχία στην άριστη μορφή τους²⁹, υποστηρίζω ότι ανάμεσά τους πολύ ανώτερο είναι το τελευταίο. Γιατί δεν μπορούμε να φανταστούμε τίποτε καλύτερο από έναν άντρα με μοναδική αρετή³⁰: γιατί, έχοντας οδηγό στις ενέργειές του σκέψη αντάξιά του, θα κυβερνά άψογα το πλήθος και θα κρατιούνται κατά τον καλύτερο τρόπο μυστικές οι αποφάσεις που έχουν να κάνουν με τους εχθρούς. Στην ολιγαρχία όμως, καθώς πολλοί θέτουν την αρετή τους στην υπηρεσία του κοινού συμφέροντος, δημιουργούνται συνήθως ισχυρά προσωπικά μίσση³¹: γιατί η επιθυμία του καθενός τους να είναι ο κορυφαίος και να επιβάλλει τη γνώμη του οδηγεί σε μεγάλες έχθρες ανάμεσά τους, που οδηγούν σε πολιτικές διαμάχες· και οι πολιτικές διαμάχες οδηγούν σε φονικά, κι οι φόννοι ανοίγουν το δρόμο στη μοναρχία· κι αυτή η κατάληξη αποδεικνύει πόσο αυτό το πολίτευμα είναι το άριστο. Πάλι, αν έχει την εξουσία το πλήθος, είναι αδύνατο να μη προκύψει εξαχρείωση· κι όταν προκύψει εξαχρείωση στα κοινά πράγματα, δε δημιουργούνται μίσση ανάμεσα στους φαύλους, αλλά ισχυρές ομάδες φίλων· γιατί αυτοί που φέρνουν την εξαθλίωση στα κοινά δρουν συνωμοτικά. Κι αυτή η κατάσταση συνεχίζεται, ωστόσο κάποιος γίνει ηγέτης της δημοκρατικής μερίδας και καταργήσει αυτά τα υποκείμενα· και γι' αυτή του την πράξη εξασφαλίζει το θαυμασμό του λαού και μες σ' αυτόν τον θαυμασμό αναδεικνύεται ουσιαστικά μονάρχης. Και μ' όλ' αυτά κι αυτός κάνει φανερό ότι το ανώτερο είναι η μοναρχία. Και, για να τα πω συνοπτικά με μια φράση, από πού προήλθε η ελευθερία μας και ποιός μας την έδωσε; Ο πολύς λαός, η ολιγαρχία ή ο μονάρχης³²; Η γνώμη μου είναι λοιπόν, εφόσον σε έναν άντρα χρωστάμε την ελευθερία μας, να περιφρουρήσουμε το αντίστοιχο πολίτευμα, κι επιπρόσθετα να μην καταργήσουμε τους πατροπαράδοτους νόμους που έχουν καλώς· γιατί δε θα μας βγει σε καλό».

III83. Λοιπόν είχαν μπροστά τους αυτές τις τρεις γνώμες και οι υπόλοιποι τέσσε-

Η απόφαση του Οτάνη

ρις απ' τους εφτά ασπίαστηκαν αυτή την τελευταία. Κι ο Οτάνης, αφού η γνώμη του, με την οποία επιδιώκει να εγκαθιδρύσει ισονομία στους Πέρσες, μειοψήφησε, είπε, έτσι που να τον ακούν όλοι τους, τα εξής: «Σύντροφοι επαναστάτες, είναι ολοφάνερο πια ότι ένας από μας πρέπει να γίνει βασιλιάς, είτε σ' όποιον πέσει ο κλήρος είτε όποιον αναδείξει η πλειοψηφία των Περσών, αν τ' αφήσουμε σ' αυτούς, ή με κάποια άλλη μεθόδευση³³. εγώ λοιπόν αποσύρομαι απ' τη διεκδίκηση· γιατί δεν επιθυμώ ούτε να εξουσιάζω ούτε να με εξουσιάζουν· και παραιτούμαι απ' την αξίωση να πάρω την εξουσία με τον όρο κανένας από σας να μη με εξουσιάζει, ούτε εμένα τον ίδιο ούτε τους απογόνους μου σ' όλες τις μελλοντικές γενιές». Αυτά είπε κι οι άλλοι έξι τα αποδέχτηκαν· έτσι αυτός παραιτήθηκε από τη διεκδίκηση και αποσύρθηκε. Και σήμερα αυτή η οικογένεια κρατά συνέχεια, μονάχα αυτή, την ελευθερία της³⁴ στο περσικό κράτος και δέχεται μόνο όσες διαταγές θέλει, χωρίς να παραβαίνει τους νόμους των Περσών.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Μπορείτε να βρείτε και άλλα επιχειρήματα υπέρ ή κατά των πολιτευμάτων που εξετάζονται; (Αφού πρώτα συμπληρώσετε την άσκηση της ανακεφαλαίωσης).
2. Να συζητήσετε τα χαρακτηριστικά της δημοκρατίας και τις προϋποθέσεις για τη σωστή λειτουργία της, όπως προκύπτουν από τους λόγους των τριών Περσών.
3. Πώς αντιμετωπίζει η εξουσία τον πολίτη στο καθένα από αυτά τα πολιτεύματα; Να συζητήσετε το θέμα στην τάξη, παίρνοντας υπόψη σας και τα παράλληλα κείμενα.

²⁹ **στην άριστη μορφή τους:** ο Δαρείος φαίνεται πιο διπλωματικός ή «πονηρός»: αναγνωρίζει ότι υπάρχουν θετικά σε όλα τα πολιτεύματα, αφού δέχεται ότι μπορούν να έχουν άριστη μορφή, και παρουσιάζει τα πλεονεκτήματα της μοναρχίας αντί να επικρίνει τα άλλα πολιτεύματα. Εμφανίζεται ήρεμος σε αντίθεση με τον εμπάθη Μεγάβυξο και δημιουργεί κλίμα ευνοϊκό για τις απόψεις του.

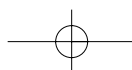
³⁰ **με μοναδική αρετή:** φαίνεται να θεωρεί ως δεδομένο ότι ο μονάρχης θα είναι ο άριστος.

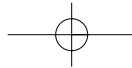
³¹ **ισχυρά προσωπικά μίσση:** είναι πράγματι αναπόφευκτο και γιατί;

³² **μονάρχης:** δεν αναφέρει όνομα, όλοι όμως καταλαβαίνουν ότι ο Δαρείος εννοεί τον Κύρο, που ελευθέρωσε τους Πέρσες από τους Μήδους και ίδρυσε το περσικό κράτος (βλ. 3η ενότητα).

³³ **κάποια άλλη μεθόδευση:** αφού δεν αποδέχονται οι άλλοι τη δημοκρατία και τους τρόπους ανάδειξης που εκείνη καθιερώνει, δεν δέχεται να αναλάβει αξίωμα με άλλο τρόπο, με «μεθόδευση».

³⁴ **ελευθερία:** εδώ η απαλλαγή από την εξουσία του μονάρχη. Πράγματι η οικογένεια του Οτάνη απολάμβανε την ελευθερία αυτή.

Παράλληλα κείμενα

1. Το πάθημα των τυράννων

Θα σου αναφέρω, Σιμωνίδη, κι άλλο ένα φοβερό πάθημα των τυράννων. Γνωρίζουν βέβαια και αυτοί εξίσου καλά όσο και οι ιδιώτες ποιοι είναι κόσμιοι και σοφοί και δίκαιοι. Αλλά, αντί να τους θαυμάζουν, τους φοβούνται: τους ανδρείους τους φοβούνται μήπως αποτολήσουν τίποτε για χάρη της ελευθερίας, τους σοφούς μήπως μηχανευθούν κάτι εις βάρος τους και τους δικαίους μήπως το πλήθος επιθυμήσει να κυβερνηθεί απ' αυτούς. Όταν λοιπόν τους βγάλουν κρυφά από τη μέση όλους αυτούς, ποιοι άλλοι τους απομένουν για να χρησιμοποιήσουν εκτός από τους άδικους, τους ακρατείς και τους δουλοπρεπείς; Στους άδικους έχουν εμπιστοσύνη, επειδή και αυτοί φοβούνται, όπως και οι τύραννοι, μήπως οι πόλεις ελευθερωθούν ποτέ και τους καθίσουν στο σκαμνί τους ακρατείς τους εμπιστεύονται, επειδή τους χρειάζονται προκειμένου ν' ασκήσουν την τωρινή τους εξουσία, και τους δουλοπρεπείς, επειδή ούτε οι ίδιοι κρίνουν τον εαυτό τους άξιο της ελευθερίας. Από την πλευρά μου, τουλάχιστον, θεωρώ τρομερό τούτο το πάθημα, άλλους δηλαδή να νομίζεις για καλούς κι άλλους να 'σαι υποχρεωμένος να χρησιμοποιείς.

Ξενοφών, *Ίέρων*, V 1-3. Μετάφραση: Π. Κονδύλης

2. Η δύναμη της δημοκρατίας

Λοιπόν η δύναμη της Αθήνας είχε μεγαλώσει, και γίνεται φανερό πως όχι μόνο σ' έναν τομέα, αλλά παντού η δημοκρατία είναι σπουδαίο πράγμα, αφού οι Αθηναίοι, όσο καιρό κυβερνιούνταν από τυράννους, δεν ήταν ανώτεροι πολεμιστές από κανένα γειτονικό τους λαό, όταν όμως λυτρώθηκαν από τους τυράννους, έγιναν πρώτοι, και με μεγάλη διαφορά: κι απ' αυτό γίνεται φανερό πως, όσο ήταν καταπιεσμένοι, δεν ήθελαν να δείξουν την παλικαριά τους, γιατί θα εξυπηρετούσαν το δυνάστη τους, όταν όμως λυτρώθηκαν, ο καθένας τους για δικό του καλό έβαζε τα δυνατά του για τη νίκη.

Ηρόδοτος V 78

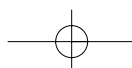
ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

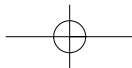
1. Να συζητήσετε την εξήγηση που δίνει ο Ιέρων (παράλληλο κείμενο 1) για τη συμπεριφορά του τυράννου, παίρνοντας υπόψη σας και όσα αναφέρει στο λόγο του ο Οτάνης.
2. Με την πτώση της τυραννίας στην Αθήνα εφαρμόζονται οι δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις του Κλεισθένη και η πόλη αποκτά μεγάλη δύναμη. Προσέξτε την εξήγηση που δίνει ο Ηρόδοτος στο παράλληλο κείμενο 2 και συζητήστε έπειτα στην τάξη τις πολιτικές ιδέες του ιστορικού, όπως προκύπτουν από όλη την ενότητα.

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

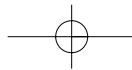
Σε συζήτηση στα περσικά ανάκτορα για το πολίτευμα που θα έπρεπε να ισχύσει μετά την καταστολή της εξέγερσης των μάγων, ο Οτάνης υποστηρίζει τη δημοκρατία, ο Μεγάβυξος την ολιγαρχία και ο Δαρείος τη μοναρχία.

Χρησιμοποιώντας ως θεματική πρόταση την παραπάνω περίοδο, γράψτε μία παράγραφο, όπου θα δίνετε επιγραμματικά τα βασικότερα επιχειρήματα καθενός από τους τρεις συζητητές.

«Ο κόσμος του Ηροδότου». Από τις περιγραφές του ιστορικού μπορούμε να υποθέσουμε ότι έτσι περίπου αντιλαμβάνονταν τον κόσμο.

BIBΛΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ (IV)

ΜΕΛΠΟΜΕΝΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ 9η(α)

Ο ΗΡΟΔΟΤΟΣ ΩΣ ΓΕΩΓΡΑΦΟΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μούσα Μελπομένη

Το τέταρτο βιβλίο της *Ιστορίας* περιλαμβάνει τις εκστρατείες του Δαρείου στη Σκυθία (514 π.Χ.) και στη Λιβύη. Με την πρώτη εκστρατεία ο Δαρείος διαπράττει, κατά τον Ηρόδοτο, ύβρη, αφού θέλει να ενώσει υπό την κυριαρχία του δύο κόσμους χωριστούς και διαφορετικούς, Ασία και Ευρώπη. Ο Ηρόδοτος, πριν αφηγηθεί τα γεγονότα των εκστρατειών, παραθέτει «λόγους» για τις χώρες εναντίον των οποίων στράφηκε ο Δαρείος («σκυθικό» και «λιβυκό λόγο» αντίστοιχα). Αναφέρεται στην καταγωγή των Σκυθών, τη μυθολογία τους, τη φύση της χώρας, τους «νόμους» και τα «θωμάσια». Εδώ φαίνεται ο ερευνητής Ηρόδοτος, που επηρεάζεται από το φιλοπεριεργό ιωνικό πνεύμα και την ιωνική παράδοση της εθνογραφίας, ο περιηγητής και γεωγράφος.

- Ο Ηρόδοτος σχολιάζει το χάρτη του Εκαταίου:

IV36. Γελώ ακόμα και βλέποντας ότι πολλοί κιόλας σχεδίασαν χάρτες της οικουμένης, κι όμως κανείς δεν έδωσε λογικές εξηγήσεις απ' αυτούς που εικονίζουν τον Ωκεανό να κυλά τα ρεύματά του γύρω γύρω από τη γη, που την παριστάνουν ολοστρόγγυλη, λες κι έγινε με τόρνο, και που κάνουν την Ασία και την Ευρώπη ίσες.

- Στο «λιβυκό λόγο» ο Ηρόδοτος μας πληροφορεί για τον πρώτο περίπλου της Αφρικής, που έγινε περίπου το 600 π.Χ.: (2100 χρόνια πριν από τον Βάσκο ντε Γκάμα):

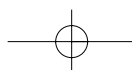
IV42. Γιατί βέβαια είναι γνωστό πως η Λιβύη (=η Αφρική) βρέχεται γύρω γύρω από θάλασσα, εκτός από το μέρος της που συνορεύει με την Ασία, κάτι που πρώτος, απ' ό,τι ξέρουμε, το έκανε ολοφάνερο ο Νεκώς, ο βασιλιάς της Αιγύπτου, που όταν σταμάτησε το σκάψιμο της διώρυγας που από το Νείλο φτάνει στον Αραβικό κόλπο, έστειλε με πλοίο Φοίνικες, με εντολή να γυρίσουν από τις Ηράκλειες στήλες και, διασχίζοντας τη βόρεια θάλασσα (=τη Μεσόγειο) να καταπλεύσουν στην Αίγυπτο· λοιπόν ξεκίνησαν οι Φοίνικες από την Ερυθρά θάλασσα και αρμένιζαν στη νότια θάλασσα (= τον Ινδικό ωκεανό)· και, κάθε που ερχόταν φθινόπωρο, έπιαναν στεριά σ' όποιο μέρος της Λιβύης έφταναν με τα πλοία τους, έσπερναν τη γη και περίμεναν να ωριμάσει το σιτάρι, κι αφού το θέριζαν συνέχιζαν το ταξίδι τους· κι έτσι διάβηκαν δυο χρόνια και τον τρίτο χρόνο προσπέρασαν τις Ηράκλειες στήλες (=Γιβραλτάρ) και κατέπλευσαν στην Αίγυπτο. Και λέγανε – εγώ βέβαια δεν δίνω πίστη στα λόγια τους, μπορεί όμως κάποιος άλλος να έδωσε – ότι, καθώς έκαναν με τα πλοία τους το γύρο της Λιβύης, είχαν τον ήλιο στο δεξί τους χέρι.

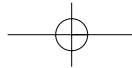

Ο χάρτης του Εκαταίου

ΘΕΜΑ ΓΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Αφού διαβάσετε τα παραπάνω κείμενα, να συζητήσετε τις παρατηρήσεις του Ηροδότου και τις επικρίσεις που διατυπώνει για τον Εκαταίο, προσέχοντας ποιες είναι οι γεωγραφικές γνώσεις του ιστορικού. Ο χάρτης «ο κόσμος του Ηροδότου» (σ. 51) θα σας βοηθήσει.

ΒΙΒΛΙΟ ΠΕΜΠΤΟ (V)

ΤΕΡΨΙΧΟΡΗ

ΕΝΟΤΗΤΑ 9η(β)

ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ – ΙΩΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα πρώτα κεφάλαια του V βιβλίου περιλαμβάνουν τις επιχειρήσεις για την υποταγή της Θράκης, τις οποίες οργάνωσε ο Πέρσης στρατηγός Μεγάβαζος, με εντολή του Δαρείου, όταν ο τελευταίος αποχώρησε από την περιοχή νικημένος από τους Σκύθες. Σε μια αποστολή του Μεγάβαζου για την υποταγή της Μακεδονίας, αναδείχτηκε ο νεαρός τότε Αλέξανδρος (που βασίλευσε αργότερα ως Αλέξανδρος Α') και ο Ηρόδοτος τονίζει με έμφαση την ελληνική καταγωγή των Μακεδόνων, αναφέροντας μεταξύ άλλων πως, όταν ο Αλέξανδρος θέλησε να συμμετάσχει σε αγώνα δρόμου στους Ολυμπιακούς Αγώνες, μερικοί αντίπαλοί του ζήτησαν να αποκλειστεί, ισχυριζόμενοι ότι δεν είναι Έλληνας. Ο Αλέξανδρος όμως απέδειξε ότι κατάγεται από τη βασιλική οικογένεια του Άργους, οι κριτές συμφώνησαν πως είναι Έλληνας και έτσι πήρε μέρος στους αγώνες.

Τα υπόλοιπα κεφάλαια αναφέρονται στην ιωνική επανάσταση (499-494 π.Χ.), που αποτέλεσε την αφορμή για τις εκστρατείες των Περσών εναντίον της Ελλάδας και ταυτόχρονα το πρώτο επεισόδιο των περσικών πολέμων. Η αφήγηση της ιωνικής επανάστασης τελειώνει στο έκτο βιβλίο. Ο Ηρόδοτος τη θεωρεί έργο δύο προσώπων (του τυράννου της Μιλήτου Ιστιαίου και του γαμπρού του Αρισταγόρα), τα οποία και επικρίνει. Πιστεύει ότι η απόφαση της Αθήνας να ανταποκριθεί στο αίτημα του Αρισταγόρα για βοήθεια (που η Σπάρτη είχε απορρίψει) ήταν λάθος, και χαρακτηρίζει την αποστολή πλοίων από την Αθήνα και την Ερέτρια «αρχή κακών για τους Έλληνες», ίσως επειδή ήταν δύσκολο να επιτύχει τη στιγμή εκείνη η επανάσταση. Με τη βοήθεια των Αθηναίων και Ερετριέων, οι επαναστάτες κυριεύσαν τις Σάρδεις και πυρπόλησαν την πόλη μαζί κάηκε το ιερό της «Μεγάλης Μητέρας», της θεάς Κυβήβης. Γρήγορα όμως υποχώρησαν, ηττήθηκαν στην Έφεσο και οι Αθηναίοι εγκατέλειψαν τους Ίωνες. Οι Πέρσες στο εξής θα δικαιολογούν κάθε εχθρική, ιερόσυλη ή απάνθρωπη πράξη τους από την πυρπόληση του ιερού της Κυβήβης, ενώ ένας δούλος του Δαρείου θα αναλάβει να του επαναλαμβάνει καθημερινά «δέσποτα, μέμνησο τῶν Ἀθηναίων». Οι Ίωνες συνέχισαν τον αγώνα και ελληνικές πόλεις από τον Εύξεινο ως την Κύπρο προσχώρησαν στην επανάσταση, αλλά τελικά δεν μπόρεσαν να αντέξουν μπροστά στη δύναμη του Μεγάλου Βασιλιά. Η Μίλητος μετά από πολιορκία κυριεύθηκε (494 π.Χ.), καταστράφηκε και «ερημώθηκε από Μιλησίους». Το επόμενο έτος, 493 π.Χ., οι Πέρσες κατέλαβαν με το ναυτικό τους τα νησιά Χίο, Λέσβο, Τένεδο, συνέλαβαν με «σαγήνευση»* τους κατοίκους και ερήμωσαν τις πόλεις της Ιωνίας. (Βλ. χάρτη 2, σ. 57).

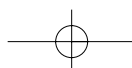
Και στο βιβλίο αυτό ο ιστορικός επεκτείνεται σε διάφορα θέματα, ξεφεύγοντας από τον κύριο άξονα της αφήγησης του. Η εκτενέστερη και σημαντικότερη από τις παρεκβάσεις* αυτές αφορά την ιστορία της Αθήνας από το θάνατο του Πεισιστράτου ως τις παραμονές της Ιωνικής επανάστασης.

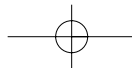
Η μούσα Τερψιχόρη

Η Κύπρος πήρε μέρος στην Ιωνική επανάσταση με επικεφαλής το βασιλιά της Σαλαμίνας. Κυπριακά νομίσματα: από αριστερά στατήρας Πάφου, στατήρας Λαπήθου (κεφαλή Αθηνάς), δίδραχμο Σαλαμίνας. Μουσείο Λευκωσίας.

BIBΛΙΟ ΕΚΤΟ (V)

ΕΡΑΤΩ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η μούσα Ερατώ

Τα τέσσερα τελευταία βιβλία της *Ίστορίας* αποτελούν μια ευρύτερη ενότητα, στην οποία ο ιστορικός αφηγείται τη σύγκρουση Ελλήνων- Περσών, όπως είχε υποσχεθεί στο προοίμιο. Χρειάστηκε δηλαδή ένα είδος εισαγωγής, που κάλυψε τα 5 από τα 9 βιβλία. Το VI βιβλίο περιλαμβάνει το τέλος της ιωνικής επανάστασης και τις εκστρατείες των Περσών εναντίον των Ελλήνων, που οργάνωσε ο Δαρείος: η **πρώτη** με αρχηγό τον **Μαρδόνιο** (492 π.Χ.) δεν προχώρησε πέρα από τον Άθω, λόγω καταιγίδας στη θάλασσά του, η οποία προκάλεσε απώλειες σε πλοία και άνδρες, και λόγω των θρακικών φύλων, που χτύπησαν το στρατό. Η **δεύτερη** με αρχηγούς τον **Δάτη** και τον **Αρταφρένη** – που είχαν ρητή εντολή από τον Μεγάλο Βασιλιά να οδηγήσουν σ' αυτόν αιχμάλωτους τους κατοίκους της Ερέτριας και της Αθήνας – τελείωσε με τη μάχη του **Μαραθώνα** (490 π.Χ.) και τη ματαίωση των σχεδίων του Δαρείου. Οι νέοι αρχηγοί έπλευσαν από την Κιλικία στη Σάμο και από εκεί στις Κυκλάδες, καταστρέφοντας όσα νησιά δεν είχαν δηλώσει υποταγή στον Δαρείο, με εξαίρεση τη Δήλο, από σεβασμό στους θεούς: τέλος πολιορκήσαν την Ερέτρια, την οποία κατέλαβαν με προδοσία, αιχμαλώτισαν όλους τους κατοίκους της και αποβίβαστηκαν στο Μαραθώνα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 10η

ΠΡΙΝ ΤΗ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΜΑΡΑΘΩΝΑ VI 103, 105-107

Θεματικά κέντρα

- *Απόβαση των Περσών στο Μαραθώνα*
- *Οι ενέργειες των Αθηναίων*

Οι στρατηγοί των Αθηναίων

VI103. Οι Αθηναίοι, όταν τα πληροφορήθηκαν αυτά¹, πήραν τα όπλα τους και έσπευδαν στον Μαραθώνα. Κι αρχηγοί τους ήταν δέκα στρατηγοί, με δέκατο² τους τον Μιλτιάδη³.

Ο Φιλιππίδης και ο θεός Πάν

VI105. Η πρώτη ενέργεια των στρατηγών, πριν ακόμη κινήσουν από την πόλη, ήταν να στείλουν στη Σπάρτη κήρυκα τον Φιλιππίδη⁴, που βέβαια ήταν Αθηναίος, κι επίσης ταχυδρόμος – αυτή ήταν η δουλειά του. Αυτόν λοιπόν, όπως διηγόταν ο ίδιος ο Φιλιππίδης και το ανάγγειλε στους Αθηναίους, τον συνάντησε ο Παν⁵ στην περιοχή του Παρθενίου⁶ όρους, που βρίσκεται πάνω από την Τεγέα⁷. Και, πως ο Παν φωνάζοντας τον Φιλιππίδη με τ' όνομά του τον πρόσταξε ν' αναγγείλει στους Αθηναίους, για ποιο λόγο δεν του προσφέρουν καμιά λατρεία, αυτόν που θέλει το καλό των Αθη-

¹ **πληροφορήθηκαν αυτά:** την άλωση της Ερέτριας και τις κινήσεις των Περσών.

² **δέκατος:** ήταν ο ανώτερος από όλους, γι' αυτό και επέλεξαν για τη θέση αυτή τον ικανότερο. Ανάμεσα στους δέκα ήταν ο Αριστείδης, ο Ξάνθιππος και πιθανόν ο Θεμιστοκλής.

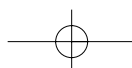
³ **Μιλτιάδης:** (554- 489 π.Χ.) γόνος μεγάλης αθηναϊκής οικογένειας, που κληρονομικά διοικούσε τη Χερσόνησο (θρακική). Ακολούθησε, υποχρεωτικά, τον Δαρείο στην εκστρατεία εναντίον των Σκυθών, όπου επιχείρησε να πείσει τους Ίωνες να καταστρέψουν τη γέφυρα του Ίστρου (Δούναβη), για να παγιδεύσουν τον Πέρση βασιλιά.

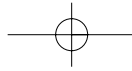
⁴ **Φιλιππίδης:** αυτό μάλλον είναι το σωστό όνομα· συχνότερα όμως αναφέρεται το Φειδιππίδης.

⁵ **Παν:** θεός των βοσκών με πόδια και κέρατα τράγου, ουρά και σουβλερό πηγούνι. Πίστευαν ότι η φωνή του σκορπούσε τέτοιο φόβο (**πανικό**), που μπορούσε να τρέψει ακόμη και στρατό σε φυγή.

⁶ **Παρθένιον όρος:** βρίσκεται μεταξύ Αργολίδας και Αρκαδίας.

⁷ **Τεγέα:** η σπουδαιότερη πόλη της Αρκαδίας στην αρχαιότητα, στο δρόμο προς τη Σπάρτη.

ναίων και σε πολλές περιπτώσεις τούς στάθηκε χρήσιμος, και θα τους σταθεί και στο μέλλον. Οι Αθηναίοι λοιπόν πίστεψαν πως αυτά είναι αληθινά, κι έτσι, όταν αποκαταστάθηκαν με τον καλύτερο τρόπο τα πράγματα της πόλης τους⁸, ίδρυσαν ναό του Πανός⁹ κάτω από την Ακρόπολη και, εξαιτίας του μηνύματος που τους έστειλε, κάθε χρόνο προσπέφτουν στη χάρη του με θυσίες και λαμπαδηφορία.

Αθηναίος οπλίτης

Πέρσης μέλος του σώματος των αθανάτων

VI106. Λοιπόν, τότε αυτός ο Φιλιππίδης, που στάλθηκε με εντολή των στρατηγών και που, **Ο Φιλιππίδης στη Σπάρτη** κατά τα λεγόμενά του, του εμφανίστηκε ο Παν, ξεκινώντας απ' την πόλη της Αθήνας, την επόμενη μέρα έφτασε στη Σπάρτη, παρουσιάστηκε στους άρχοντες κι έλεγε: «Λακεδαιμόνιοι, οι Αθηναίοι σάς ζητούν να τους βοηθήσετε και να μην αφήσετε να πέσει σκλαβωμένη στα χέρια των βαρβάρων η αρχαιότερη ελληνική πόλη· γιατί να, τώρα η Ερέτρια έχει υποδουλωθεί κι η δύναμη της Ελλάδας¹⁰ μειώθηκε με το να χαθεί μια υπολογίσιμη πόλη». Αυτός λοιπόν τους μετέφερε όσα του είχαν παραγγείλει, κι εκείνοι δέχτηκαν βέβαια να βοηθήσουν τους Αθηναίους, τους ήταν όμως αδύνατο να το κάνουν αυτό αμέσως, επειδή δεν ήθελαν να καταργήσουν το έθιμό τους¹¹, δηλαδή ήταν η ένατη μέρα του μήνα και την ένατη μέρα, καθώς δεν έχουν ακόμη πανσέληνο, είπαν πως δε θα βγουν σε εκστρατεία.

VI107. Αυτοί λοιπόν περίμεναν την πανσέληνο, ενώ ο Ιππίας, ο γιος του Πεισιστράτου, οδηγούσε τους βαρβάρους στον Μαραθώνα[...] έφερε τα καράβια στον Μαραθώνα σε αραξοβόλια και οργάνωνε την παρατάξη των βαρβάρων που είχαν αποβιβάσει. Και την ώρα που ρύθμιζε αυτά, τον έπιασε φτάρνιασμα και βήχας δυνατώτερος απ' το συνηθισμένο· κι έτσι που ο άνθρωπος τα 'χε τα χρονάκια του¹², τα περισσότερα δόντια του κουνήθηκαν. Μάλιστα απ' το δυνατό βήξιμο ένα πετάχτηκε απ' το στόμα του κι έπεσε στην άμμο· κι εκείνος και τι δεν έκανε για να το βρει. Και μη βρίσκοντας το δόντι του, αναστέναξε κι είπε¹³ στη συνοδεία του: «Η γη αυτή δεν είναι δική μας κι ούτε θα μπορέσουμε να τη βάλουμε στο χέρι· κι αν είχα κάποιο μερίδιο σ' αυτή, το κατέχει τώρα το δόντι μου».

**Η απόβαση των Περσών.
Ο οιωνός του Ιππίου**

Οὔτοι (= Λακεδαιμόνιοι) μὲν νῦν τὴν πανσέληνον ἔμενον, τοῖσι δὲ βαρβάρουσι κατηγέετο Ἰππίης ὁ Πεισιστράτου ἐς τὸν Μαραθῶνα.

⁸ **ὅταν ... της πόλης τους:** το γεγονός που διηγείται ο Ηρόδοτος τοποθετείται στο μέλλον σε σχέση με την κύρια αφήγηση· η τεχνική αυτή ονομάζεται «*προληπτική αφήγηση*» ή «*προλήψη*».

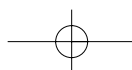
⁹ **ναό του Πανός:** βρίσκεται στη ΒΔ πλευρά της Ακρόπολης και σήμερα λέγεται «Σπήλαιο του Πανός». Η πίστη των Αθηναίων στην αφήγηση του κήρυκα δείχνει ότι η μάχη του Μαραθώνα γρήγορα έγινε θρύλος.

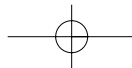
¹⁰ **της Ελλάδας:** ο λόγος του κήρυκα διαπνέεται από πανελλήνιο πνεύμα.

¹¹ **το έθιμό τους:** ο περιορισμός ίσχυε μόνο για το μήνα που γιόρταζαν τα Κάρνεια (15 Αυγ.- 15 Σεπτ.): ετήσια εορτή, εννέα ημερών, προς τιμή του Καρνείου Απόλλωνα. Ίσως όμως οι Σπαρτιάτες να αντιμετώπιζαν προβλήματα με τους γείτονές τους.

¹² **τα χρονάκια του:** θα βρισκόταν σε μεγάλη ηλικία, αφού το 546 π.Χ. συσχεπτόταν με τον πατέρα του και τον αδελφό του, για την ανακατάληψη της εξουσίας.

¹³ **αναστέναξε κι είπε:** ο Ιππίας το θεώρησε κακό οιωνό· αντίθετα την προηγούμενη νύχτα είχε δει ένα όνειρο που το θεώρησε καλό οιωνό. Κατάλοιπα των «μαγικών» αντιλήψεων για το φτάρνιασμα διατηρούνται και σήμερα. Γνωρίζετε εσείς τέτοιες αντιλήψεις;

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Να παρακολουθήσετε στο χάρτη την πορεία που ακολούθησαν οι Πέρσες στις δύο πρώτες εκστρατείες και να συζητήσετε τους πιθανούς κινδύνους ή τα πλεονεκτήματα καθεμιάς πορείας και τους πιθανούς λόγους, για τους οποίους οι δύο στρατηγοί (Δάτης και Αρταφρένης) προτίμησαν τη θαλάσσια οδό.
2. Να σχολιάσετε τη στάση των Σπαρτιατών, λαμβάνοντας υπόψη σας και τις ιδιαιτερότητες της κοινωνίας τους, όπως τις γνωρίζετε από το μάθημα της Ιστορίας.
3. Ο Ηρόδοτος δεν διστάζει να συμπεριλάβει στην ιστορική αφήγηση **ανέκδοτα***, όπως το φτάρισμα του Ιππία. Τι εξυπηρετεί η τεχνική αυτή;

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ

Να συμπληρώσετε τις ακόλουθες προτάσεις με ρήματα ή ρηματικά σύνολα που θα αποδίδουν τις βασικές ενέργειες καθενός από τα υποκείμενά τους.

Οι Πέρσες: .....

Οι Αθηναίοι: .....

Οι Σπαρτιάτες: .....

Ο Φιλιππίδης: .....

Ο Ιππίας: .....

Χάλκινος θώρακας του 6ου αι. π.Χ.
Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας.

Χάλκινος θώρακας με εγχάρακτη διακόσμηση
(επάνω: ταύροι, λιοντάρια, πάνθηρες, σφίγγες, κάτω: θεοί).
Αρχαιολογικό Μουσείο Ολυμπίας.

